Suomen ympäristökeskus SYKE
PL 140
00251 HELSINKI

Asiantuntijakuuleminen

Jyri Seppälä,
professori, SYKE

Eduskunta, ympäristövaliokunta 4.10.2016

Asia: HE 162/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energiatehokkuuslain muuttamisesta

Suomen ympäristökeskus katsoo, että hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energiatehokkuuslain muuttamisesta on kaikin puolin kannatettava. Lakimuutos on tärkeä askel vahvistettaessa julkisen sektorin esimerkillistä roolia energiatehokkuuden edistäjänä. Tämä tavoitteen laajamittainen saavuttaminen edellyttää kuitenkin lakimuutoksen lisäksi julkisen sektorilta energiatehokkuuden edistämiseen liittyvää tahtotilaa ja tarvittavaa hankintaosaamista. Kunnilla tämä tahtotila ja siihen liittyvä osaamisen kehittyminen onnistuu paremmin, jos energiatehokkuuden toimivuus ja hyödyt tuotteissa, palveluissa ja rakennuksissa tunnetaan ja jos energiatehokkaan hankinnan tiedetään edistävän yhteisesti sovittua kunnan tahtotilaa. Ilmastonmuutoksen edelläkävijät, HINKU-kunnat, on otollinen maaperä lakimuutoksen tavoitteiden vauhdittamiseen, koska näissä kunnissa energiatehokkuus on mielletty yhdeksi tärkeäksi keinoksi vähentää kunnan kuluja samalla kun edistetään päästövähennystavoitteita ja vaikutetaan omalla esimerkillä muihin kunnan toimijoihin.

HINKU pähkinänkuoressa

Kohti hiilineutraalia kuntaa (HINKU) -hankkeessa mukana olevat kunnat tavoittelevat alueellaan 80 prosentin kasvihuonekaasupäästövähennystä vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Tavoite on noin kaksi kertaa kunniahimoisempi kuin EU:n päästövähennystavoite. Päästöjä on vähennetty ripeästi (keskimäärin noin 20 % aikajaksolla 2007-2013) ja samalla on parannettu kunnan ja alueen taloutta sekä luotu uusia kasvunäkymiä esimerkiksi kuntatalouden, cleantech-sektorin ja biotalouden alueella. Keskeisimmät toimenpiteet ovat olleet uusiutuvan energian ja energia- ja materiaalitehokkuuden lisääminen sekä öljy- ja kivihiiliriippuvuuden vähentäminen.

Hanke lähti liikkeelle 5 pienen kunnan esimerkin voimin syksyllä 2008. Hankkeessa on nyt mukana 33 kuntaa ja noin 630 000 asukasta. Hanke on oiva esimerkki siitä, kuinka myönteiset kokemukset innostavat uusia toimijoita mukaan ja kuinka kaupungit ja kunnat yrityksineen pystyvät uudistamaan yhteiskuntaa nopeammin ottamalla käyttöön ennakkoluulottomia toimintatapoja. Ilmastonmuutoksen hillintä on nähty mahdollisuutena, ei uhkana.

Kunnat erilaisine toimijoineen – hallinto, yritykset, kolmas sektori ja asukkaat – ovat hankkeen keskiössä. Ne vaikuttavat omilla ratkaisuillaan siihen, kuinka vähähiilisyys ja energiatehokkuus etenevät alueella. Kunnan johdolla on suuri merkitys asioiden etenemiseen kunnissa, vaikka kunnan omien toimintojen osuus päästöistä on yleensä alle 20 prosenttia. Kunnilla on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa muiden tahojen toimintaedellytyksiin vähentää päästöjään kustannusviisaasti monella tavalla.

HINKU-hankkeessa on kehittynyt toimintamalli, jossa Suomen ympäristökeskus (SYKE) tukee asiantuntemuksellaan alueellisia toimijoita päästövähennyksissä. TEKES-rahoituksen avulla liikkeelle lähtenyt tukitoiminta on tänä päivänä järjestäytynyt HINKU-foorumiksi, jonka käytännön työstä on vastannut SYKE. Kunnille on tuotettu muun muassa vuosittaiset päästökehitysarviot, konkreettisia tiekarttoja vähähiilisyyden toteuttamiseksi ja yhteishankintoja aurinkopaneelien käyttöönoton lisäämiseksi. Mukana on ollut ja on edelleen julkisten hankintojen prosessi, jolla pyritään saamaan kustannustehokkuutta sekä aktivoimaan kotimaan markkinoita cleantech-ratkaisuille ja luomaan yrityksillemme sitä kautta kotimaan referenssejä. Innovatiivisimpien hankintojen yhteydessä on peräänkuulutettu menettelyjä, joilla kunta voisi pienentää hankintojen toimimattomuudesta johtuvia riskejä.

Keskitetty asiantuntijatuki tehostaa samassa tahtotilassa olevien kuntien toimintaa – kaikkea ei tarvitse keksiä itse, parempi ymmärrys ratkaisujen kustannustehokkuudesta aktivoi tekemistä ja muiden onnistumiset kannustavat ottamaan mallia. Esimerkkejä HINKU-kunnissa syntyneistä toimenpiteistä on kerätty kaikille nähtäväksi julkiseen tietokantaan, Hinkumappiin (www.ymparisto.fi/hinkumappi). Hankintapuolelle on kehitetty vastaava hyvien hankintojen tietovarasto (www.ymparisto.fi/hankintamappi).

Uudesta toimintamallista on näyttöä, jolla voisi olla laajemminkin annettavaa kokeilukulttuurin ja hyviksi koettujen käytäntöjen levittämiseen Suomessa ja ulkomailla. HINKU-toimintamallin kokemuksia on hyödynnetty mm. SITRAn resurssiviisaustyössä ja EU-rahojen kotiuttamisessa Suomeen (17 milj. euron Life IP kiertotaloushanke 2016-2022). Yhteiset prosessit ja rajat ylittävät kumppanuudet synnyttävät uusia ratkaisuja ja liiketoimintaa (Public- Private- People partnership). HINKU-malli ei ainoastaan katalysoi uusia kokeiluja, vaan se tarjoaa myös ratkaisumallin niiden valtavirtaistamiseen. Se tarjoaa kustannustehokkaan tavan myös uudenlaisen vähähiilisen kysynnän kasvattamiseen, mkä hyödyttää niin asiakkaita kuin palveluja ja tuotteita tarjoavia yrityksiä.

HINKU-hanke on avoin kaikille kunnille, jotka ovat valmiit hyväksymään ns. HINKU-kriteerit. Niissä kunnan tulee muun muassa toteuttaa energiakatselmoinnit toiminnoissaan. Uudet ja yhä suuremmat kunnat ovat ilmaisseett kiinnostuksensa tulla mukaan HINKU-hankkeeseen.

Jyri Seppälä, professori
jyri.seppala@ymparisto.fi
puh. 040-7401708

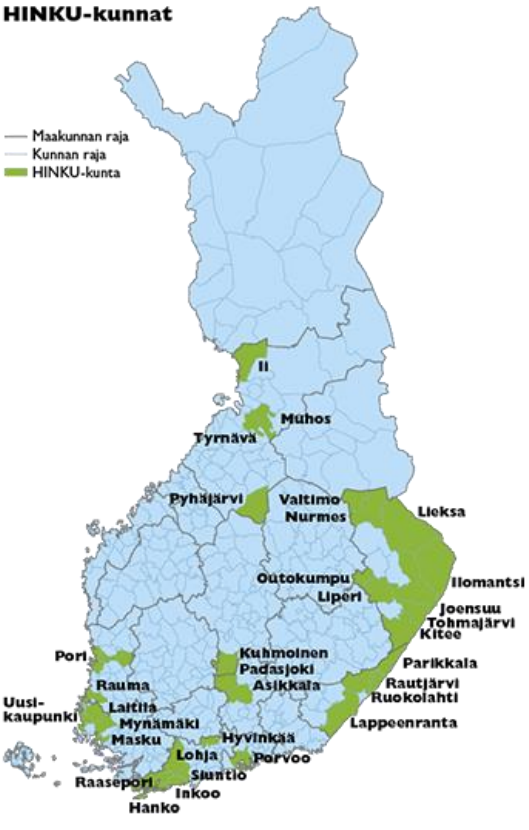

Tilanne 4.10.2016